

Evaluating Accountants' Professional Competencies Based on International Education Standards

Gholamreza Kordestani *

*Corresponding Author, Prof., Department of Accounting, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. E-mail: gkordestani@yahoo.com

Hossein Rajabdorri

Postdoctoral Researcher, Department of Accounting, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. E-mail: hosrado@gmail.com

Abstract

Objective

This research was conducted to evaluate the current status of the required competencies of professional accountants in Iran based on the comprehensive framework of the International Education Standards for Professional Accountants (IESs). These standards encompass not only technical knowledge but also various dimensions such as professional skills, values, and professional ethics, providing a credible basis for assessing accountants' competencies at the international level. The lack of certain modern knowledge and skills in accounting education hinders accountants' international competitiveness and, by reducing the quality of financial reporting, places public trust under pressure. Therefore, by presenting a comprehensive picture of professional competencies, this study paves the way for effective reform programs for educational institutions and policymakers.

Methods

This study employed a descriptive–survey design with a quantitative approach. Data were collected using a structured questionnaire developed based on the thematic analysis of the IESs (standards 2 to 8), comprising 47 items. The instrument covered domains including technical competence, professional skills, values and ethics, practical experience, and continuing professional development. To ensure content validity, the questionnaire was reviewed and refined by eight experts. The statistical population consisted of professional

---

Citation: Kordestani, Gholamreza & Rajabdorri, Hossein (2026). Evaluating Accountants' Professional Competencies Based on International Education Standards. *Accounting and Auditing Review*, 33(2), 339-359. (in Persian)

---

accountants active in Iran. As the exact population size was indeterminate, the sample size was estimated at approximately 170 using the formula for infinite populations, and convenience sampling was applied. Data were analyzed using one-sample t-tests.

Results

The findings indicate that the professional competencies of accountants in Iran reflect a combination of strong capabilities in certain areas and serious shortcomings in others. Intellectual, communication, personal, and organizational skills, as well as professional judgment and adherence to ethical principles, were found to be satisfactory. In contrast, significant gaps were identified in several domains, particularly information and communication technology, the business and organizational environment, practical experience, and continuing professional development, where mean scores were below the benchmark. These results suggest that although Iranian accountants perform above average in many fundamental competencies, they face substantial weaknesses in modern and applied areas such as technology and practical experience.

Conclusion

The study presents a mixed picture of strengths and weaknesses in the professional competencies of accountants in Iran. Overall, technical and ethical competencies exceed established standards, whereas skill gaps in innovative and applied domains hinder the profession's advancement at the international level. Accordingly, it is recommended that educational institutions revise their curricula with greater emphasis on soft skills and information technologies. Professional associations should also design and implement targeted continuing professional development programs. Moreover, organizations are encouraged to invest more in in-house training to enhance accountants' practical and applied skills. By addressing these issues, existing competency gaps can be reduced, thereby improving accountants' standing in the international arena. By identifying competency gaps, this research contributes to the literature on accounting education in Iran.

Keywords: Continuing professional development, Ethical values, International education standards, Professional competence, Soft skills.

ارزیابی صلاحیت‌های موردنیاز حسابداران بر اساس استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری

غلامرضا کردستانی*

* نویسنده مسئول، استاد، گروه حسابداری، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. رایانامه: gkordestani@yahoo.com

حسین رجب‌دری

پژوهشگر پس‌دکتری، گروه حسابداری، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. رایانامه: hosrado@gmail.com

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف ارزیابی وضعیت فعلی صلاحیت‌های موردنیاز حسابداران حرفه‌ای در ایران، بر اساس چارچوب جامع استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری اجرا شده است. استانداردهای یادشده، نه تنها دانش فنی، بلکه ابعاد متنوعی مانند مهارت‌های حرفه‌ای، ارزش‌ها و اخلاق حرفه‌ای را دربرمی‌گیرد و مبنایی معتبر برای سنجش شایستگی حسابداران در سطح بین‌المللی فراهم می‌کند. فقدان برخی دانش‌ها و مهارت‌های نوین در آموزش حسابداری، مانع ارتقای جایگاه رقابتی حسابداران در سطح بین‌المللی می‌شود و با کاستن از کیفیت گزارشگری مالی، اعتماد عمومی را نیز تحت فشار قرار می‌دهد. از این رو، پژوهش حاضر با ارائه تصویری جامع از صلاحیت‌های حرفه‌ای، زمینه‌ساز برنامه‌های اصلاحی مؤثر برای نهادهای آموزشی و سیاست‌گذاران است.

روش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی - پیمایشی و با رویکرد کیفی اجرا شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه‌ای ساختاریافته بر اساس تحلیل مضمون استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری (شماره‌های ۲ تا ۸)، مشتمل بر ۴۷ سؤال بود. این سؤال‌ها حوزه‌های صلاحیت فنی، مهارت‌های حرفه‌ای، ارزش‌ها و اخلاق حرفه‌ای، تجربه عملی و توسعه حرفه‌ای مستمر را پوشش می‌داد. به منظور اطمینان از روایی محتوایی، هشت نفر از خبرگان پرسش‌نامه را بررسی کردند و اصلاحات لازم اعمال شد. جامعه آماری پژوهش، حسابداران حرفه‌ای فعال کشور بودند و با توجه به تعداد نامشخص آن‌ها، حجم نمونه با روش تعیین نمونه برای جوامع نامعین، حدود ۱۷۰ نفر برآورد شد. نمونه‌گیری به صورت در دسترس انجام گرفت. داده‌های گردآوری‌شده نیز از طریق آزمون تی تک نمونه‌ای تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که سطح صلاحیت حسابداران در بسیاری از حوزه‌های فنی و سنتی از جمله حسابداری و گزارشگری مالی، حسابداری مدیریت، مدیریت مالی، مالیات و حسابرسی و اعتباربخشی، عملکرد شایان توجهی دارد. همچنین، مهارت‌های ذهنی، ارتباطی، شخصی و سازمانی، به همراه قضاوت حرفه‌ای و پایبندی به اصول اخلاقی در وضعیت مطلوب قرار دارد. در مقابل، شکاف‌های چشمگیری نیز در برخی حوزه‌ها مشاهده شد؛ به‌ویژه در حوزه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، محیط کسب‌وکار و سازمانی، تجربه عملی و توسعه

استناد: کردستانی، غلامرضا و رجب‌دری، حسین (۱۴۰۵). ارزیابی صلاحیت‌های موردنیاز حسابداران بر اساس استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۳(۲)، ۳۳۹-۳۵۹.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۳۱

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۳/۱۰

doi: <https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2025.401167.1009148>

بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۴۰۵، دوره ۳۳، شماره ۲، صص. ۳۳۹-۳۵۹

ناشر: دانشکدگان مدیریت، دانشگاه تهران

نوع مقاله: علمی پژوهشی

© نویسندگان

حرفه‌ای مستمر، میانگین نمره‌ها پایین‌تر از حد معیار بود. این یافته‌ها نشان می‌دهد که هرچند حسابداران در بسیاری از صلاحیت‌های بنیادین نسبت به حد متوسط عملکرد بهتری دارند، در حوزه‌های نوین و کاربردی مانند فناوری و تجربه عملی دچار ضعف جدی هستند.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که وضعیت صلاحیت‌های حرفه‌ای حسابداران در ایران، ترکیبی از توانمندی‌های برجسته در برخی حوزه‌ها و کاستی‌های جدی در حوزه‌های دیگر است. به‌صورت کلی، توانمندی‌های فنی و اخلاقی در سطح بالاتر از استاندارد قرار دارد؛ اما شکاف‌های مهارتی در حوزه‌های نوآورانه و کاربردی مانع ارتقای حرفه در سطح بین‌المللی می‌شود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که نهادهای آموزشی و دانشگاهی با بازنگری در برنامه‌های درسی، توجه بیشتری به مهارت‌های نرم و فناوری‌های اطلاعاتی داشته باشند. انجمن‌های حرفه‌ای نیز لازم است که دوره‌های توسعه حرفه‌ای مستمر را به‌صورت هدفمند طراحی و اجرا کنند. همچنین، سازمان‌ها باید سرمایه‌گذاری بیشتری بر آموزش‌های درون‌سازمانی داشته باشند تا تجربه عملی و مهارت‌های کاربردی حسابداران ارتقا یابد. به این ترتیب، می‌توان انتظار داشت که شکاف‌های موجود کاهش یابد و زمینه برای ارتقای جایگاه بین‌المللی حسابداران فراهم شود. این پژوهش با شناسایی شکاف صلاحیت‌ها، به ادبیات آموزش حسابداری در کشور دانش‌افزایی می‌کند.

کلیدواژه‌ها: اخلاق حرفه‌ای، استانداردهای بین‌المللی آموزش، توسعه حرفه‌ای مستمر، صلاحیت حرفه‌ای، مهارت‌های نرم.

مقدمه

حرفه حسابداری در سال‌های اخیر تحت تأثیر پیچیدگی فزاینده محیط‌های کسب‌وکار، تحول‌های فناورانه و افزایش انتظارات جامعه از شفافیت و پاسخ‌گویی، دستخوش تغییرهای اساسی شده است (بینگتون و یونرمن^۱، ۲۰۱۸). در این راستا، «فدراسیون بین‌المللی حسابداران»^۲ با تدوین «استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری»^۳، چارچوبی جامع برای ارزیابی صلاحیت‌های حرفه‌ای حسابداران ارائه کرده است که افزون بر دانش فنی، مهارت‌های حرفه‌ای، ارزش‌ها و اخلاق حرفه‌ای را نیز دربرمی‌گیرد (فدراسیون بین‌المللی حسابداران، ۲۰۱۹). هم‌سویی صلاحیت‌های حسابداران با این استانداردها برای حفظ اعتبار حرفه و ایفای نقش مؤثر در ثبات و رشد اقتصادی ضروری است (فدراسیون بین‌المللی حسابداران، ۲۰۲۰). هدف اصلی این پژوهش، ارزیابی وضعیت فعلی صلاحیت‌های موردنیاز حسابداران حرفه‌ای در ایران با استفاده از چارچوب جامع استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری است.

بررسی ادبیات پژوهش نشان می‌دهد که مطالعات داخلی و خارجی متعددی به صلاحیت‌های حسابداران پرداخته‌اند؛ به طوری که برخی پژوهش‌ها بر مهارت‌های فنی تمرکز داشته‌اند (آپوستلو، دورمینی و هاسل^۴، ۲۰۲۲؛ رسولی، نخعی، طالب‌نیا و غنی‌فر، ۱۳۹۹؛ خانی و طیبی، ۱۳۹۴)، در حالی که برخی دیگر نقش اخلاق و «مهارت‌های نرم»^۵ را برجسته کرده‌اند (اوسو و کورنانکی^۶، ۲۰۲۳؛ قائمی و شاهسون، ۱۴۰۴؛ منتی و ساسانیان، ۱۴۰۱؛ عرب‌نژاد و خوزین، ۱۴۰۱؛ صفری‌گرایی و رضایی‌پینته‌نوئی، ۱۳۹۵). با این حال، اغلب این پژوهش‌ها تنها به ابعاد محدود و مجزای صلاحیت‌ها پرداخته و از یک چارچوب جامع و استاندارد برای ارزیابی هم‌زمان تمامی ابعاد استفاده نکرده‌اند. در ایران نیز اگرچه مطالعاتی با تأکید بر استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری انجام شده است (فخاری و دادگر، ۱۳۹۶؛ خدای‌پور و ایران‌مهد، ۱۳۹۶؛ جوکار، ۱۴۰۱)؛ اما ارزیابی نظام‌مند و جامع مبتنی بر تمامی این استانداردها تاکنون صورت نگرفته است که ضرورت پژوهش حاضر را آشکار می‌سازد.

مسئله اصلی این پژوهش، نبود ارزیابی جامع و معتبر از صلاحیت‌های حسابداران حرفه‌ای در ایران بر اساس چارچوب استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری است؛ شکافی که می‌تواند به تضعیف رقابت‌پذیری بین‌المللی حسابداران و کاهش اعتماد عمومی به گزارشگری مالی منجر شود. نوآوری پژوهش در استفاده از یک ابزار سنجش بومی‌سازی شده و جامع نهفته است که تمامی ابعاد استانداردها را پوشش می‌دهد و امکان ارزیابی سطوح مختلف مهارت (پایه، متوسط و پیشرفته) را فراهم می‌کند. افزون بر این، ارائه تصویری تحلیلی از وضعیت موجود، امکان شناسایی نقاط قوت و ضعف و بازنگری هدفمند برنامه‌های آموزشی را برای نهادهای حرفه‌ای و سیاست‌گذار فراهم می‌سازد و بدین ترتیب پژوهش حاضر را از مطالعات پیشین متمایز می‌کند.

این پژوهش با رویکرد کیفی و از نوع توصیفی - پیمایشی انجام شده است. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه‌ای

1. Bebbington and Unerman
2. IFAC
3. International Education Standards (IES)
4. Apostolou, Dorminey and Hassell
5. Soft Skills
6. Owusu and Korankye

طراحی شده بر مبنای تحلیل مضمون استانداردها و مبتنی بر طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای و سطوح مهارت گردآوری شد. جامعه آماری شامل حسابداران حرفه‌ای کشور بود و داده‌ها به روش نمونه‌گیری در دسترس جمع‌آوری و با نرم‌افزارهای آماری تحلیل شد.

یافته‌های این پژوهش از نظر علمی و کاربردی دارای اهمیت است. در بعد علمی، ارائه یک ابزار سنجش معتبر و بومی، زمینه انجام پژوهش‌های آتی را فراهم می‌کند. از منظر کاربردی، شناسایی شکاف‌های مهارتی می‌تواند به نهادهای آموزشی و انجمن‌های حرفه‌ای در بازنگری برنامه‌های درسی و دوره‌های «توسعه حرفه‌ای مستمر»^۱ کمک کند. افزون‌براین، تأکید بر اخلاق و تردید حرفه‌ای، به بهبود تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران و کاهش ریسک تقلب منجر می‌شود.

ساختار مقاله بدین‌گونه است که پس از مقدمه، مبنای نظری و پیشینه پژوهش ارائه می‌شود؛ سپس روش‌شناسی، یافته‌ها و تحلیل نتایج مطرح شده و در پایان، نتیجه‌گیری، بحث، محدودیت‌ها و پیشنهادها پژوهش ارائه می‌شود.

پیشینه پژوهش

صلاحیت حسابداران نقش اساسی در تحقق اهداف گزارشگری مالی و حمایت از تصمیم‌گیری منطقی دارد (زوریگات^۲، ۲۰۱۸؛ الفاطمی و ماسلی^۳، ۲۰۱۹؛ بادنه‌ورست و برومر^۴، ۲۰۱۵). با این حال، آموزش حسابداری به‌تنهایی پاسخ‌گوی الزامات حرفه‌ای نیست و شکاف میان مهارت‌های فارغ‌التحصیلان و نیازهای حرفه‌ای، ضرورت تدوین استانداردهای آموزش حسابداری را برجسته می‌سازد (نیدل^۵، ۲۰۱۰؛ فخاری و دادگر، ۱۳۹۶؛ ستایش و منصوری، ۱۳۹۱؛ مجتهدزاده، علوی‌طبری و مرادی‌پر، ۱۳۸۹). این شکاف نه‌تنها در کشورهای درحال توسعه، بلکه در کشورهای توسعه‌یافته نیز مشاهده می‌شود و موجب افزایش تقاضا برای مهارت‌های حرفه‌ای پیشرفته و آموزش مداوم حسابداران شده است (الشبیلی و المر^۶، المر^۷، ۲۰۱۹؛ مجذوب و آقا^۷، ۲۰۱۵). افزون‌براین، جهانی‌شدن با ایجاد الزام‌های جدید برای برنامه‌های درسی، استادان و دانشجویان، چالش‌های جدی در آموزش و پژوهش حسابداری پدید آورده است (مامچه، عمر و حسین^۸، ۲۰۲۰؛ باباجانی، قربانی و خنکا، ۱۳۹۹).

پژوهش‌های متعددی بر اهمیت مهارت‌های حرفه‌ای و ضرورت گنجاندن آن‌ها در برنامه‌های آموزش حسابداری تأکید دارند (میلیریون^۹، ۲۰۱۲؛ جاکلینک و کنلی^{۱۰}، ۲۰۱۱؛ بیک‌بشرویبه، عباس‌زاده، لاری‌دشت‌بیاض و کرمی، ۱۴۰۲) و ارتقای اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان را در گرو بهبود کیفیت برنامه‌های آموزشی می‌دانند (فریمن، هانکوک، سیمپسون و

1. CPD
2. Zureigat
3. Alfatiemy and Masli
4. Badenhorst and Brümmer
5. Needle
6. Alshbili and Elamer
7. Majzoub and Aga
8. Mameche, Omr and Hassine
9. Milliron
10. Jackling and Keneley

سیکس^۱، ۲۰۰۸؛ تامپسون، فرناندز، بودنیک و بوستون^۲، ۲۰۰۸؛ گامینه، گامینه و کارگیل^۳، ۲۰۰۲؛ محمدی و جابری، ۱۴۰۳). باین‌حال، شواهد نشان می‌دهد که این الزامات مهارتی در بسیاری از کشورها، از جمله ایران، به طور کامل محقق نشده است (آواییگا، انوماه و تسامنی^۴، ۲۰۱۰؛ بوئی و پورتر^۵، ۲۰۱۰؛ آلبرشت و سک^۶، ۲۰۰۰؛ فخاری و دادگر، ۱۳۹۶). این مطالعه‌ها در محیط داخلی نیز نشان داده است که آموزش حسابداری برای برآورده کردن الزام‌های این حرفه در برخی سطوح کافی نیست (جامعی، ۱۳۹۷). در پاسخ به این چالش‌ها، فدراسیون بین‌المللی حسابداران با تأسیس «هیئت استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری»^۷، چارچوبی برای تدوین، ارتقا و اعتباربخشی آموزش حسابداری در سطح جهانی فراهم کرده است. این استانداردها افزون بر افزایش کیفیت برنامه‌های آموزش حسابداری (پیرر و ربل^۸، ۲۰۱۴) به اعتباربخشی برنامه‌های دانشگاهی نیز کمک می‌کند (انجمن پیشبرد مدارس عالی کسب‌وکار^۹، ۲۰۱۳). فهرست فهرست این استانداردها در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. استانداردهای منتشر شده توسط هیئت استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری

ردیف	عنوان استاندارد	سال
۱	الزام‌های ورود به دوره‌های آموزش حرفه‌ای حسابداری	۲۰۱۴
۲	توسعه حرفه‌ای اولیه - صلاحیت فنی	۲۰۲۵
۳	توسعه حرفه‌ای اولیه - مهارت‌های حرفه‌ای	۲۰۲۵
۴	توسعه حرفه‌ای اولیه - ارزش‌های حرفه‌ای، اخلاق و نگرش‌ها	۲۰۲۵
۵	توسعه حرفه‌ای اولیه - تجربه عملی	۲۰۱۵
۶	توسعه حرفه‌ای اولیه - ارزیابی صلاحیت حرفه‌ای	۲۰۲۵
۷	توسعه حرفه‌ای مستمر	۲۰۲۰
۸	صلاحیت حسابرسان حرفه‌ای	۲۰۲۱

استدلال نظری این مطالعه بر این اصل استوار است که استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری، نه تنها کیفیت آموزش را ارتقا می‌دهند، بلکه چارچوبی برای توسعه صلاحیت‌های حرفه‌ای حسابداران فراهم می‌کند. این استانداردها ترکیبی از دانش فنی، مهارت‌های حرفه‌ای، اخلاق و نگرش‌های حرفه‌ای و تجربه عملی را مورد تأکید قرار می‌دهد و بنابراین مسیر رشد صلاحیت‌ها را از سطح مبتدی تا حرفه‌ای قابل ارزیابی می‌کند. در ادبیات حسابداری، بر محدود بودن تعامل میان دانشگاهیان، صنعت و حسابداران حرفه‌ای تأکید شده است؛

1. Freeman, Hancock, Simpson and Sykes
2. Thompson, Fernandez, Budnik and Boston
3. Gammie, Gammie and Cargill
4. Awayiga, Onumah and Tsamenyi
5. Bui and Porter
6. Albrecht and Sack
7. IAESB
8. Pierre and Rebele
9. AACSB

به‌طوری‌که مارک آلیسون^۱، رئیس پیشین هیئت استانداردهای آموزش حسابداری بین‌المللی، اذعان می‌کند این تعامل عمدتاً به مشاوره‌های مستقیم محدود بوده و مشارکت مؤثر در پژوهش‌های دانشگاهی کمتر تحقق یافته است (ویلسون^۲، ۲۰۰۹). در همین راستا، برخی پژوهش‌ها بیان می‌کنند که پژوهش‌های حسابداری به تدریج از نیازهای حرفه و عملکرد عملی فاصله گرفته و ناکارآمد شده‌اند (تایل^۳، ۲۰۱۰؛ موئرل و همکاران^۴، ۲۰۰۹؛ شفیع‌پور و دادگر، ۱۳۹۱؛ نیکومرام، رهنمای رودپشتی و بیات، ۱۳۸۸). از این رو، پارکر، گوسریه و لایناکر^۵ (۲۰۱۱) بر نقش دانشگاهیان در نقد و به‌چالش کشیدن وضعیت موجود و درگیری فعال با موضوع‌هایی نظیر استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری تأکید دارند.

کمبود تعامل میان دانشگاه و حرفه، دستیابی به درک مشترک از این استانداردها را دشوار کرده است؛ با این حال، استفاده از آن‌ها به‌عنوان معیار ارزیابی می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف و حرکت به‌سوی ظرفیت نهادی پایدار کمک کند (ویلسون، ۲۰۰۹؛ نیدلز، ۲۰۰۸؛ کارمان، آهرن، کویجل و ماریان^۶، ۲۰۰۷). پژوهش‌ها رویکردهای متفاوتی را در تفسیر و اجرای استانداردها بررسی کرده‌اند؛ از جمله، توندیه، دیبال، هازلتون و رایت^۷ (۲۰۱۳) به تناقض موجود در استاندارد شماره ۴ اشاره می‌کنند که از یک‌سو حداقل الزامات را تعیین می‌کند و از سوی دیگر امکان انطباق با شرایط ملی و فرهنگی را فراهم می‌سازد. در ایران نیز فخاری و دادگر (۱۳۹۶) نشان دادند مهارت‌های حرفه‌ای مطرح در استاندارد شماره ۳ از اهمیت بالایی برخوردار است، هرچند شکاف‌هایی نظیر شکاف عمل و شکاف محدودیت‌ها در آموزش حسابداری وجود دارد.

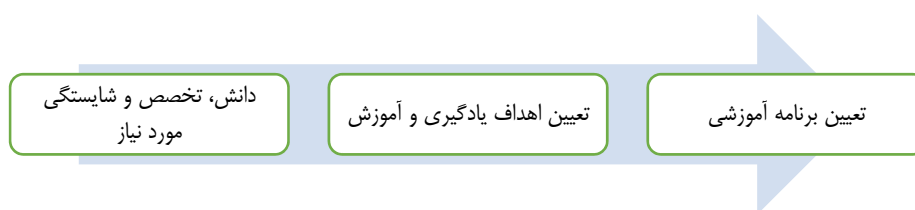
برخی پژوهش‌های تجربی نیز به بررسی پیامدهای اجرای این استانداردها پرداخته‌اند؛ برای نمونه، سوتیپون، ساتایاراک، دوانگ‌پانیا، رونگلرت کرننگکرای^۸ (۲۰۱۸) نشان دادند مهارت‌های حرفه‌ای در میان حسابداران بالاترین سطح شایستگی را دارد، درحالی‌که آگاهی از استانداردها در حد متوسط باقی‌مانده است. همچنین خان و گوپتا^۹ (۲۰۲۵) دریافتند دریافتند که اگرچه روش‌های حسابداری سبز بر عملکرد شرکت‌ها اثر مثبت دارد، اما کیفیت آموزش حسابداری می‌تواند این رابطه را تعدیل کند و در شرایط اجرای سخت‌گیرانه استانداردها، موجب افزایش هزینه‌ها و پیچیدگی‌ها شود. سوگهارا^{۱۰} (۲۰۱۳) نیز ضمن اشاره به نبود اجماع میان دانشگاهیان ژاپنی درباره استانداردها، بر ضرورت پژوهش‌های دانشگاهی بیشتر در این زمینه تأکید می‌کند.

مبانی این مطالعه بر رویکرد «یادگیری مهارتی بر اساس مدل دریفوس»^{۱۱} استوار است که فرایند رشد مهارت‌ها را از سطح مبتدی تا حرفه‌ای از طریق ترکیب آموزش نظری و تجربه عملی تبیین می‌کند. این مدل، چارچوبی مناسب برای

1. Mark Allison
2. Wilson et al.
3. Tilt
4. Moehrle et al.
5. Parker, Guthrie and Linacre
6. Karreman, Ahern, Kuijl and Marrian
7. Tweedie, Dyball, Hazelton and Wright
8. Suttipun, Sattayarak, Duangpanya and Runglertkengkrai
9. Khan and Gupta
10. Sugahara
11. Dreyfus Model of Skill Acquisition

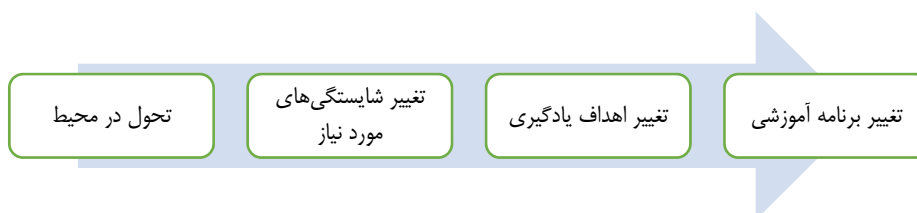
ارزیابی مسیر توسعه صلاحیت‌های حرفه‌ای حسابداران بر اساس استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری فراهم می‌سازد و امکان شناسایی نقاط ضعف و قوت آموزش‌ها و مهارت‌های عملی را مهیا می‌کند. در این چارچوب، هدف آموزش حسابداری فراتر از انتقال دانش فنی صرف بوده و باید به توسعه مهارت‌های عملی، تحلیلی و اخلاق حرفه‌ای منجر شود تا پاسخ‌گوی نیازهای بازار و جامعه باشد (پیری سقرلو و تحریری، ۱۴۰۲). از این رو، مدل مفهومی پویا با تأکید بر تغییرات محیطی نظیر جهانی‌شدن، رقابت و تحول دیجیتال، مبنای مناسبی برای تحلیل شکاف میان آموزش دانشگاهی و الزامات حرفه‌ای فراهم می‌آورد.

شکل ۱، مسیر آموزش حسابداری در پاسخ نیاز کسب‌وکار و جامعه را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مسیر آموزش حسابداری در پاسخ نیاز کسب‌وکار و جامعه

در مقابل مدل سنتی، مدل مفهومی پویا بر این فرض استوار است که تحول‌های محیط کسب‌وکار، از جمله جهانی‌شدن، رقابت و انقلاب دیجیتال، به طور مستقیم بر مهارت‌ها و صلاحیت‌های مورد نیاز حسابداران اثر می‌گذارد. در این چارچوب، تغییر نیازهای بازار موجب بازنگری در اهداف یادگیری و در نهایت اصلاح جامع برنامه‌های آموزشی، شامل محتوا، روش‌های تدریس و ارزیابی می‌شود. این مدل تأکید دارد که پاسخ‌گویی به شرایط پیچیده امروز مستلزم توجه به ابعاد فراتر از دانش فنی است. شکل ۲ مسیر تحول آموزش حسابداری در پاسخ به نیازهای کسب‌وکار و جامعه را نشان می‌دهد.

شکل ۲. تغییر مسیر آموزش حسابداری در پاسخ به نیاز کسب‌وکار و جامعه

بنابراین، مبنای نظری پژوهش حاضر نشان می‌دهد که آموزش حسابداری باید ترکیبی از دانش فنی، مهارت‌های حرفه‌ای، اخلاق و نگرش‌های حرفه‌ای و تجربه عملی باشد تا استانداردهای بین‌المللی و نیازهای حرفه‌ای برآورده شود. این استدلال نظری، چارچوب لازم برای بررسی صلاحیت‌های حسابداران و شناسایی شکاف‌های آموزشی فراهم می‌آورد و مسیر منطقی برای تحلیل داده‌ها و ارائه راه‌کارهای عملی در پژوهش فراهم می‌کند. در نتیجه پژوهش حاضر در پی پاسخ به سؤال‌های زیر است:

- آیا صلاحیت‌های فنی، مهارت‌های حرفه‌ای، ارزش‌ها، اخلاق و نگرش‌های حرفه‌ای، تجربه عملی و توسعه حرفه‌ای مستمر، ارزیابی و استانداردسازی و صلاحیت حسابرسی در حسابداران طبق استانداردهای بین‌المللی در سطح قابل قبولی است؟
  - آیا در حوزه‌های مختلف، شکاف مهارتی وجود دارد؟
  - آیا مهارت حسابداران (پایه، متوسط و پیشرفته) بر اساس استانداردها در سطح قابل قبولی قرار دارد؟
- رویکرد این پژوهش در ارزیابی وضعیت فعلی و ارائه راه‌کارهای ارتقای صلاحیت‌ها، می‌تواند راه‌کارهای عملی برای آموزش حسابداری ارائه دهد. همچنین، برخلاف پژوهش‌های پیشین که بیشتر بر دانش فنی تمرکز داشتند، پژوهش حاضر به طور هم‌زمان صلاحیت‌های فنی، اخلاقی و فناورانه را بررسی می‌کند.

روش‌شناسی پژوهش

هم‌سو با پیاز پژوهش کیفی ارائه شده توسط کردستانی و رجب‌دری (۱۴۰۴)، لایه اول این پژوهش از پارادایم تفسیری استفاده می‌کند و در لایه دوم، از قیاس استفاده کرده است. با توجه به لایه سوم مشخص شد که این پژوهش به صورت کیفی و با استفاده از تحلیل مضمون و پرسش‌نامه است. در لایه چهارم نیز پژوهش حاضر شامل کیفی چندگانه و طبق لایه پنجم دارای افق زمانی مقطعی است. همچنین، جمع‌آوری داده‌ها نیز با استفاده از استانداردهای مورد نظر و کسب نظر حسابداران بوده است.

با توجه به هدف پژوهش حاضر، انتخاب نمونه از میان حسابداران فعال در حرفه صورت گرفت. دلیل این انتخاب آن است که حسابداران حرفه‌ای به صورت مستقیم با الزام‌های استانداردهای آموزشی و حرفه‌ای درگیر هستند و تجربه و دیدگاه‌های آنان می‌تواند بازتاب دقیقی از وضعیت موجود صلاحیت‌های حرفه‌ای در کشور باشد. با توجه به اینکه دسترسی به کل افراد ذکر شده با پراکندگی‌های مختلف، سخت و تا حدی ناممکن است و آمار رسمی از تعداد آن‌ها نیز وجود ندارد، تعداد جامعه آماری نامشخص فرض و از روش در دسترس استفاده شد؛ بنابراین، برای محاسبه حجم نمونه در جامعه نامشخص از رابطه ۲ استفاده شد. δ انحراف معیار برای داده‌های طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از رابطه ۱ برابر با ۰/۶۶۷ است (مؤمنی و فعال‌قیومی، ۱۳۸۹). با توجه به رابطه ۲ حجم نمونه حدود ۱۷۰ نفر به دست می‌آید.

$$\delta = \frac{\max(x_i) - \min(x_i)}{6} = \frac{5 - 1}{6} = 0/667 \quad \text{رابطه ۱}$$

$$n = \frac{z^2 a/2 \delta^2}{\varepsilon^2} = \frac{(1/96)^2 (0/667)^2}{(0/1)^2} = 170 \quad \text{رابطه ۲}$$

این پژوهش در تابستان سال ۱۴۰۴ انجام شد و مکان اجرای پژوهش سطح کشور بوده است. دلیل انتخاب این زمان، دسترسی به داده‌های به‌روز و مرتبط با استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری و نیز امکان بررسی وضعیت فعلی صلاحیت‌های حرفه‌ای حسابداران بوده است. انتخاب کل کشور به‌عنوان مکان پژوهش نیز به دلیل گستردگی جامعه حسابداران و ضرورت پوشش نمونه‌ای نماینده برای تعمیم یافته‌ها صورت گرفته است.

شیوه سنجش متغیرها در پژوهش حاضر به صورت عملیاتی انجام شد. ابتدا با استفاده از تحلیل مضمون، محتوای استانداردهای ۲ تا ۸ استخراج و بر اساس آن پرسش‌نامه‌ای طراحی شد که شامل ۵۴ سؤال بود. سپس به منظور اطمینان از روایی محتوایی، پرسش‌نامه توسط هشت نفر از خبرگان در حوزه حسابداری و آموزش حسابداری، شامل یک استاد، سه دانشیار و چهار استادیار، مورد بررسی قرار گرفت. این خبرگان از دیدگاه خود، ارتباط هر سؤال با مفهوم مورد نظر و وضوح آن را بررسی کردند. بازخوردهای ارائه شده به دقت تحلیل شد و تغییرهای لازم در ساختار و محتوای پرسش‌نامه، از جمله اصلاح برخی واژگان و حذف سؤال‌های تکراری، اعمال شد تا از جامعیت و دقت آن اطمینان حاصل شود. برای نمونه، برخی از سؤال‌ها برای انطباق بیشتر با محیط کسب‌وکار ایران اصلاح شد. این فرایند به افزایش روایی محتوایی پرسش‌نامه کمک کرد تا ابزار سنجش، تمامی ابعاد کلیدی صلاحیت‌های حرفه‌ای را بر اساس استانداردهای بین‌المللی پوشش دهد. در نهایت ۴۷ سؤال برای بررسی باقی ماند. در راستای حفظ پراکندگی، پس از طراحی پرسشنامه در فرم‌نگار گوگل، جمع‌آوری پاسخ‌ها به صورت مجازی از گروه‌های حرفه‌ای حسابداران در شبکه‌های اجتماعی صورت گرفت. جدول ۲ محتوای سؤال‌های پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲. محتوای سؤال‌های پژوهش

شماره استاندارد	عنوان	محتوا	تعداد سؤال
۲	صلاحیت فنی	حسابداری و گزارشگری مالی	۴
		حسابداری مدیریت	۴
		مدیریت مالی	۴
		مالیات	۲
		حسابرسی و اعتباربخشی	۴
		راهبری، مدیریت ریسک و کنترل داخلی	۲
		فناوری اطلاعات و ارتباطات	۲
		محیط کسب‌وکار و سازمانی	۱
۳	مهارت‌های حرفه‌ای	مهارت‌های ذهنی	۴
		مهارت‌های بین‌فردی و ارتباطی	۳
		مهارت‌های شخصی و سازمانی	۲
۴	ارزش‌ها، اخلاق و نگرش‌های حرفه‌ای	تردید و قضاوت حرفه‌ای	۲
		اصول اخلاقی و تعهد به منافع عمومی	۲
۵ و ۷	تجربه عملی و توسعه حرفه‌ای مستمر	تجربه عملی	۲
		توسعه حرفه‌ای مستمر	۴
۶	ارزیابی و استانداردسازی	-	۲
۸	صلاحیت حسابرسی	-	۳

در این پژوهش ملاحظه‌های اخلاقی شامل حفظ محرمانگی اطلاعات مشارکت‌کنندگان، اخذ رضایت آگاهانه پیش از جمع‌آوری داده‌ها، عدم سوءاستفاده از یافته‌ها و استفاده صرف آن‌ها در راستای اهداف علمی و نیز رعایت بی‌طرفی پژوهشگر در فرایند گردآوری و تحلیل داده‌ها مورد توجه قرار گرفته است.

افزون بر آن، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس نسخه ۲۲ استفاده شد. این نرم‌افزار به دلیل قابلیت پردازش داده‌های حاصل از پرسش‌نامه و ارائه تحلیل‌های آماری متنوع، مناسب‌ترین ابزار برای این مطالعه تلقی شد. روش تحلیل داده‌ها نیز با توجه به اهداف پژوهش و ماهیت کیفی - توصیفی پرسش‌نامه انتخاب شد؛ به گونه‌ای که برای سنجش متغیرها و بررسی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان، تحلیل «تی‌تک نمونه‌ای»^۱ مورد استفاده قرار گرفت. این روش امکان مقایسه میانگین پاسخ‌ها با مقدار مرجع موردانتظار را فراهم می‌کند و بنابراین بهترین ابزار برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش و تعیین میزان تطابق صلاحیت‌های حسابداران با استانداردهای بین‌المللی به شمار می‌رود.

یافته‌های پژوهش

بررسی وضعیت پاسخ‌دهندگان نشان داد که از ۱۷۰ پاسخ‌دهنده، ۱۱۲ نفر مرد و ۵۸ نفر زن بوده‌اند. از پاسخ‌دهندگان ۹۲ نفر (۵۴ درصد) دارای مدرک کارشناسی، ۶۱ نفر (۳۵ درصد) دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۱۷ نفر (۱۱ درصد) دارای مدرک دکتری بوده‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که عمده جامعه آماری، دارای تحصیلات عالی در سطح کارشناسی و کارشناسی ارشد هستند که این موضوع می‌تواند بر سطح پاسخ‌دهی و فهم آن‌ها از مفاهیم تخصصی تأثیرگذار باشد. همچنین، ۳۴ نفر در طبقه کمتر از ۳۰ سال (۲۰ درصد)، ۶۵ نفر در طبقه ۳۰ تا ۴۰ سال (۳۸ درصد)، ۵۴ نفر در طبقه ۴۱ تا ۵۰ سال (۳۲ درصد) و ۱۷ نفر در طبقه بالای ۵۰ سال (۱۰ درصد) قرار دارند. این توزیع سنی نشان می‌دهد اکثر پاسخ‌دهندگان در سن پختگی و میان‌سالی هستند و به گونه معمول تجربه کاری بیشتری دارند.

بررسی تجربه پاسخ‌دهندگان نیز نشان داد که ۴۲ نفر در طبقه کمتر از پنج سال (۲۵ درصد)، ۷۷ نفر در طبقه ۵ تا ۱۵ سال (۴۵ درصد) و ۵۱ نفر در طبقه بیشتر از ۱۵ سال (۳۰ درصد) قرار دارند. این یافته‌ها نیز حاکی از آن است که عمده پاسخ‌دهندگان از تجربه حرفه‌ای کافی برخوردار بوده‌اند. این امر اعتبار پاسخ‌های آن‌ها را در مورد صلاحیت‌های حرفه‌ای افزایش می‌دهد.

قبل از ارائه یافته‌های پژوهش، به منظور اطمینان از اعتبار یافته‌ها، دو فرض آماری مورد بررسی قرار گرفت. مقدار آلفای کرونباخ ۰/۹۵ است که نشان‌دهنده پایایی بسیار بالای ابزار پژوهش است و به این معنا است که سؤال‌های پرسش‌نامه به صورت همگن و سازگار یک مفهوم را اندازه‌گیری می‌کند. همچنین، توزیع نرمال داده‌ها با آزمون کولموگروف - اسمیرنوف بررسی شد و در سطح نرمال بود (بالاتر از ۰/۰۵)، زیرا این شرط یکی از پیش‌فرض‌های اساسی برای اجرای آزمون آماری تی‌نمونه‌ای است که در این مطالعه برای تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار گرفته است. جدول ۳ یافته‌های آماری پژوهش را نشان می‌دهد.

در تحلیل آماری، مقدار معناداری صرفاً بیانگر وجود تفاوت با مقدار مرجع است و جهت این تفاوت از طریق «میانگین اختلاف» مشخص می‌شود. اگر میانگین اختلاف مثبت باشد، صلاحیت‌ها به صورت معناداری بالاتر از متوسط و اگر منفی باشد، پایین‌تر از آن است.

جدول ۳. یافته‌های آماری پژوهش

موضوع	میانگین ارزشی = ۳				عنوان	
	بازه اطمینان ۹۵ درصد		میانگین اختلاف	معناداری		t
	پیشینه	کمینه				
استانداردها	۰/۴۲۱۳	۰/۳۸۶۴	۰/۴۰۳۸	۰/۰۰۰	۴۵/۶۷۲	کل سؤال‌های مورد بررسی
	۰/۴۲۱۰	۰/۳۷۳۹	۰/۳۹۷۴	۰/۰۰۰	۳۳/۲۷۲	استاندارد ۲
	۰/۴۸۲۵	۰/۴۱۴۲	۰/۴۴۸۳	۰/۰۰۰	۲۵/۹۳۰	استاندارد ۳
	۰/۸۶۵۰	۰/۷۵۵۶	۰/۸۱۰۲	۰/۰۰۰	۲۹/۲۳۶	استاندارد ۴
	۰/۰۷۰۰	-۰/۰۲۸۸	۰/۰۲۰۵	۰/۴۱۲	۰/۸۲۲	استاندارد ۵ و ۷
	۰/۴۰۴۸	۰/۲۴۲۲	۰/۳۲۵۳	۰/۰۰۰	۷/۸۵۸	استاندارد ۶
	۰/۶۶۵۵	۰/۵۳۰۶	۰/۵۹۸۱	۰/۰۰۰	۱۷/۵۰۵	استاندارد ۸
	۰/۷۴۴۴	۰/۶۳۷۹	۰/۶۹۱۱	۰/۰۰۰	۲۵/۶۱۹	حسابداری و گزارشگری مالی
فناوری‌ها	۰/۷۱۵۸	۰/۶۱۰۶	۰/۶۶۳۲	۰/۰۰۰	۲۴/۸۸۵	حسابداری مدیریت
	۰/۴۹۹۰	۰/۳۸۰۴	۰/۴۳۹۱	۰/۰۰۰	۱۴/۶۳۲	مدیریت مالی
	۰/۲۸۸۵	۰/۱۲۳۳	۰/۲۰۵۸	۰/۰۰۰	۴/۹۲۱	مالیات
	۰/۵۶۰۳	۰/۴۴۵۶	۰/۵۰۲۹	۰/۰۰۰	۱۷/۳۱۲	حسابرسی و اعتباربخشی
	۰/۰۸۴۸	-۰/۰۸۴۸	۰/۰۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	راهبری، مدیریت ریسک و کنترل داخلی
	-۰/۰۶۶۹	-۰/۲۳۳۱	-۰/۱۵۰۰	۰/۰۰۰	-۳/۵۶۳	فناوری اطلاعات و ارتباطات
	-۰/۰۵۴۲	-۰/۲۶۳۵	-۰/۱۵۸۸	۰/۰۰۳	-۲/۹۹۶	محیط کسب‌وکار و سازمانی
	۰/۶۱۱۳	۰/۵۰۹۳	۰/۵۶۰۲	۰/۰۰۰	۲۱/۶۷۷	مهارت‌های ذهنی
	۰/۵۵۷۹	۰/۴۲۶۵	۰/۴۹۱۲	۰/۰۰۰	۱۴/۷۸۸	مهارت‌های بین‌فردی و ارتباطی
	۰/۲۳۹۳	۰/۰۷۸۴	۰/۱۵۸۸	۰/۰۰۰	۳/۸۹۷	مهارت‌های شخصی و سازمانی
	۰/۷۵۵۹	۰/۵۹۸۹	۰/۶۷۹۴	۰/۰۰۰	۱۶/۶۶۰	تردید و قضاوت حرفه‌ای
	۱/۰۲۱۴	۰/۸۶۱۰	۰/۹۴۱۱	۰/۰۰۰	۲۳/۱۶۸	اصول اخلاقی و تعهد به منافع عمومی
	-۰/۰۱۱۰	-۰/۱۷۱۳	-۰/۰۹۱۱	۰/۰۲۶	-۲/۲۴۶	تجربه عملی
	۰/۱۳۷۱	۰/۰۱۵۸	۰/۰۷۶۴	۰/۰۱۴	۲/۴۸۸	توسعه حرفه‌ای مستمر
۰/۶۴۲۴	۰/۵۳۱۲	۰/۵۸۶۷	۰/۰۰۰	۲۰/۸۳۷	مهارت پایه	
۰/۶۶۱۲	۰/۵۵۰۵	۰/۶۰۵۸	۰/۰۰۰	۲۱/۶۰۵	مهارت متوسط	
۰/۶۲۰۷	۰/۵۰۵۷	۰/۵۶۳۲	۰/۰۰۰	۱۹/۳۳۴	مهارت پیشرفته	

یافته‌ها نشان داد در بخش عمده‌ای از حوزه‌های مورد بررسی، از جمله مجموع صلاحیت‌ها، استانداردهای ۲، ۳، ۴، ۶ و ۸، حوزه‌های فنی تخصصی (حسابداری و گزارشگری مالی، حسابداری مدیریت، مدیریت مالی، مالیات و حسابرسی)، مهارت‌های حرفه‌ای و اخلاقی (مهارت‌های ذهنی، بین‌فردی، شخصی و سازمانی، قضاوت و تردید حرفه‌ای و تعهد به

منافع عمومی) و همچنین سطوح مهارتی پایه، متوسط و پیشرفته، میانگین اختلاف مثبت و معنادار بود که نشان‌دهنده عملکرد بالاتر از سطح متوسط است. این نتایج بیانگر موفقیت نسبی نظام آموزشی ایران در انتقال دانش نظری، مهارت‌های فنی و ارزش‌های اخلاقی حرفه‌ای است.

تحلیل‌های تکمیلی نشان داد تجربه حرفه‌ای نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری صلاحیت‌ها دارد. حسابداران با سابقه ۵ تا ۱۵ سال، در اغلب حوزه‌ها به‌ویژه مهارت‌های ذهنی، قضاوت حرفه‌ای و اصول اخلاقی، بالاترین میانگین نمرات را کسب کردند، درحالی‌که افراد با سابقه کمتر از پنج سال در حوزه‌های تجربه عملی و فناوری اطلاعات عملکرد ضعیف‌تری داشتند. حسابداران با سابقه (بیش از ۱۵ سال) اگرچه در حوزه‌های سنتی مانند حسابداری مالی و حسابرسی عملکرد مطلوبی داشتند؛ اما در فناوری اطلاعات نمرات پایین‌تری کسب کردند که بیانگر شکاف نسبی در سازگاری فناورانه است.

نتایج بر اساس سطح تحصیلات نشان داد افراد دارای تحصیلات تکمیلی در مهارت‌های ذهنی، قضاوت حرفه‌ای و اصول اخلاقی عملکرد بهتری دارند، اما تحصیلات دانشگاهی تأثیر معناداری بر تجربه عملی و مهارت‌های فناورانه نداشته است. همچنین تحلیل سنی حاکی از آن است که پاسخ‌دهندگان جوان‌تر در حوزه فناوری اطلاعات عملکرد بهتری دارند، درحالی‌که افراد مسن‌تر در حوزه‌های تحلیلی، اخلاقی و گزارشگری مالی قوی‌تر ظاهر شده‌اند. در مجموع، یافته‌ها تصویری چندبعدی از وضعیت صلاحیت‌های حسابداران در ایران ارائه می‌دهد؛ به‌طوری‌که در نقاط قوت قابل توجه در حوزه‌های فنی و اخلاقی، ضعف در فناوری، تجربه عملی و درک محیط کسب‌وکار همچنان چالشی اساسی برای ارتقای حرفه حسابداری در سطح بین‌المللی محسوب می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف اصلی این پژوهش، ارزیابی وضعیت صلاحیت‌های حرفه‌ای حسابداران در ایران، بر اساس چارچوب استانداردهای بین‌المللی آموزش حسابداری بود. یافته‌ها تصویری دوگانه از وضعیت موجود ارائه داد؛ به‌گونه‌ای که در بسیاری از حوزه‌های فنی، اخلاقی و مهارتی، سطح صلاحیت حسابداران بالاتر از حد متوسط بود؛ اما در حوزه‌هایی مانند فناوری اطلاعات و ارتباطات، تجربه عملی، محیط کسب‌وکار و توسعه حرفه‌ای مستمر، ضعف معناداری مشاهده شد که می‌تواند در بلندمدت رقابت‌پذیری حرفه حسابداری را محدود کند.

نتایج نشان داد که حسابداران ایرانی در حوزه‌های سنتی و بنیادین شامل حسابداری مالی، حسابداری مدیریت، مدیریت مالی، مالیات، حسابرسی و اعتباربخشی، همچنین در مهارت‌های ذهنی، ارتباطی و پایبندی به اخلاق حرفه‌ای، عملکرد مطلوبی دارند. این یافته‌ها بیانگر موفقیت نسبی نظام آموزش حسابداری در انتقال دانش نظری و ارزش‌های حرفه‌ای است و با نتایج پژوهش‌های پیشین داخلی و خارجی هم‌خوانی دارد (پارکر و همکاران، ۲۰۱۱؛ ساتایاراک و همکاران، ۲۰۱۸؛ فخاری و دادگر، ۱۳۹۶). در مقابل، ضعف مشاهده‌شده در حوزه‌های فناوری اطلاعات، تجربه عملی، محیط کسب‌وکار و توسعه حرفه‌ای مستمر نشان‌دهنده شکاف مهارتی اساسی است که با پیش‌بینی‌های مدل «یادگیری مهارتی بر اساس دریفوس» هم‌راستا است. تمرکز بیش از حد بر آموزش نظری، کمبود زیرساخت‌های فناورانه، ضعف

ارتباط دانشگاه و صنعت و محدودیت فرصت‌های یادگیری مبتنی بر تجربه، از عوامل اصلی این شکاف به‌شمار می‌روند. همچنین، نتایج نشان داد که تجربه حرفه‌ای و سن، در شکل‌گیری صلاحیت‌ها نقش متفاوتی دارد؛ به‌گونه‌ای که حسابداران جوان‌تر در حوزه فناوری عملکرد بهتری دارند، درحالی‌که حسابداران باسابقه در حوزه‌های تحلیلی و اخلاقی قوی‌تر عمل می‌کنند.

براین اساس، ضروری است که مهارت‌های فناورانه، نرم و تحلیلی و آموزش مبتنی بر تجربه عملی، به‌صورت جدی در برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها و دوره‌های توسعه حرفه‌ای مستمر ادغام شود. بازطراحی نظام اعتباربخشی آموزش حسابداری مطابق با استانداردهای بین‌المللی، تقویت تعامل دانشگاه و حرفه و سرمایه‌گذاری سازمان‌ها در آموزش‌های کاربردی، می‌تواند به ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای حسابداران کمک کند. پژوهش‌های آتی نیز می‌توانند با رویکردهای کیفی، طولی و تطبیقی، علل شکاف‌های شناسایی‌شده و اثربخشی سیاست‌های اصلاحی را بررسی کنند.

این پژوهش با محدودیت‌هایی از جمله استفاده از روش توصیفی - پیمایشی، نمونه‌گیری در دسترس و اتکای بر داده‌های خودگزارشی مواجه بود که تعمیم‌پذیری نتایج را با احتیاط همراه می‌سازد. بااین حال، یافته‌ها تصویری منسجم از وضعیت فعلی صلاحیت‌های حرفه‌ای حسابداران در ایران ارائه می‌دهد و می‌تواند مبنایی برای اصلاح سیاست‌های آموزشی و حرفه‌ای قرار گیرد.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند هیچ تضاد منافی در این پژوهش وجود ندارد.

ملاحظات اخلاقی

تمامی پاسخ‌دهندگان با رضایت آگاهانه در پژوهش شرکت کردند و اصول اخلاقی در منبع‌دهی و صحت داده‌ها رعایت شده است.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

سهام مشارکت

نویسنده اول مسئول راهبری مطالعه، اصلاح‌های اساسی و تعیین خط‌مشی اصلی اثر بوده است. همچنین، نگارش، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها و مرور منابع توسط نویسنده دوم صورت گرفته است.

منابع

باباجانی، جعفر؛ قربانی‌زاده، وجه‌الله و خنکا، عبدالخالق (۱۳۹۹). آینده‌پژوهی حسابداری مدیریت: از منظر آموزش و پژوهش. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۱۰(۱)، ۷۷-۹۶.

بيک بشرويه، اعظم؛ عباس‌زاده، محمدرضا؛ لاری دشت بياض، محمود و کرمی، مرتضی (۱۴۰۲). شکاف آموزش حسابداري و نیازهای حرفه: بررسی سرفصل‌های آموزشی با استفاده از روش تئوری داده‌بنیاد. *بررسی‌های حسابداري و حسابرسی*، ۳۰(۳)، ۳۹۸-۴۳۱.

پیری سقرلو، مهدی و تحریری، آرش (۱۴۰۲). مؤلفه‌های کلان تأثیرگذار بر توسعه آموزش رشته حسابداري در دانشگاه‌های ایران. *پژوهش‌های حسابداري مالي و حسابرسی*، ۱۵(۵۸)، ۶۷-۱۱۸.

جامعی، رضا (۱۳۹۷). بررسی تناسب محتوا و شیوه‌های آموزش حسابداري (کارشناسی ارشد) با مهارت‌های موردنیاز بازارکار: از دیدگاه دانشجویان، اساتید دانشگاه و اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران. *تدریس پژوهی*، ۶(۳)، ۲۱۸-۲۳۳.

جوکار، وحید (۱۴۰۱). تحلیل میزان ارتباط آموزش حسابداري در دانشگاه‌ها با استانداردهای آموزش حسابداري بین‌المللی (مطالعه موردی: دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان فارس). *دوازدهمین کنفرانس ملی اقتصاد، مدیریت و حسابداري*، شیروان.

خانی، عبدالله و طیبی، جمیله (۱۳۹۴). تعیین و اولویت‌بندی مهارت‌های آموزشی حسابداري بر اساس الگوی تحلیل سلسله‌مراتبی. *مجله دانش حسابداري*، ۶(۲۳)، ۷۷-۹۸.

خدای‌پور، احمد و ایران‌مهد، محسن (۱۳۹۶). بررسی مشروعیت هیئت استانداردهای آموزش حسابداري بین‌المللی و بررسی پذیرش یا عدم پذیرش آن به‌عنوان استاندارد گذار در آموزش حسابداري حرفه‌ای. *دومین کنفرانس سالانه اقتصاد، مدیریت و حسابداري*، اهواز.

رسولی، فاطمه؛ نخعی، حبیب‌الله؛ طالب‌نیا، قدرت‌الله و غنی‌فر، محمدحسن (۱۳۹۹). بررسی عوامل و مؤلفه‌های موردنیاز مدل پارادایمی آموزش - مهارت رشته حسابداري به روش گرندت تئوری. *ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۳(۴)، ۳۲۲۴-۳۲۲۵.

ستایش، محمدحسین و منصور، شعله (۱۳۹۱). بررسی راه‌کارهای ایجاد هم‌سویی میان محتوای آموزش حسابداري با ضرورت‌های محیط کسب‌وکار. *مطالعات تجربی حسابداري مالي*، ۳۳، ۱۹-۳۸.

شفیع‌پور، سیدمجتبی و دادگر، شهرام (۱۳۹۱). عدم موفقیت تحقیقات حسابداري در ارتقای حرفه حسابداري. *حسابداري و منافع اجتماعی*، ۷، ۵۱-۷۶.

صفری گرایی، مهدی و رضائی پیتنه‌نوئی، یاسر (۱۳۹۵). ارائه الگویی برای شناسایی و رتبه‌بندی مهارت‌های موردنیاز دانش‌آموختگان حسابداري. *حسابداري مالي*، ۸(۳۲)، ۸۳-۱۰۵.

عرب‌نژاد، فائزه و خوزین، علی (۱۴۰۱). تأثیر خود توسعه‌ای بر ارتقای مهارت حسابداران با نقش میانجی سرمایه فکری. *پژوهش‌های مالي و رفتاری در حسابداري*، ۲(۱)، ۲۳-۳۶.

فخری، حسین و دادگر، شهرام (۱۳۹۶). بررسی «شکاف انتظار - عمل» آموزش مهارت‌های حرفه‌ای در دانش‌آموختگان رشته حسابداري (با تأکید بر دوره کارشناسی). *مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی*، ۶(۱۲)، ۱۶۸-۱۸۸.

قائمی، محمدحسین و شاهسون، منیره (۱۴۰۴). سواد دیجیتال و مهارت‌های حسابداران نسل Y و Z. *پژوهش‌های تجربی حسابداري*، ۱۵(۴)، ۱۶۱-۱۸۸.

کردستانی، غلامرضا و رجب‌دري، حسین (۱۴۰۴). تدوین چارچوب ارزیابی مقاله‌های کیفی حسابداري. *دانش حسابداري مالي*، ۱۲(۳).

مجتهدزاده، ویدا؛ علوی طبری، سید حسین و مرادی پر، فاطمه (۱۳۹۱). دانش و مهارت‌های موردنیاز برای دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی حسابداری دیدگاه استادان دانشگاه، شاغلان در حرفه و دانشجویان حسابداری (بررسی موردی: استان آذربایجان غربی). *مجله دانش حسابداری*، ۱(۱)، ۷۳-۸۷.

محمدی، سامان و جابری، هانیه. (۱۴۰۳). اثر پاداش‌های مالی، ملاحظات بازارکار، شخصیت، ارزش‌های اجتماعی و آموزش حرفه‌ای در انتخاب شغل حسابداری بخش عمومی. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۲۱(۸۴)، ۱-۳۳.

متنی، وحید و ساسانیان، امیرحسین (۱۴۰۱). مهارت‌ها، تأثیرگذاری و کارآمدی حسابداران مدیریت. *پیشرفت‌های حسابداری*، ۱۴(۱)، ۳۱۱-۳۴۳.

مؤمنی، منصور و فعال‌قیومی، علی (۱۳۸۹). *تحلیل‌های آماری با استفاده از SPS*. (چاپ دوم). تهران: انتشارات کتاب نو.

نیکومرام، هاشم؛ رهنمای رودپشتی، فریدون و بیات، علی (۱۳۸۸). بررسی دلایل کمبود پژوهش‌های تجربی انجام شده در حوزه حسابداری مدیریت در ایران. *حسابداری مدیریت*، ۲، ۸۳-۱۰۴.

References

- Albrecht, W. S. & Sack, R. J. (2000). *Accounting education: Charting the course through a perilous future* (Vol. 16). Sarasota, FL: American Accounting Association.
- Alfatiemy, M. M. & Masli, A. M. (2019). The extent of the impact of accounting and financial information on the decision-making process of SMEs in Libya. *In The role of entrepreneurship in developing small and medium enterprises in the Libyan economy* (pp. 182-202). Misurata University.
- Alshbili, I. & Elamer, A. A. (2019). The vocational skills gap in accounting education curricula: Empirical evidence from the UK. *International Journal of Management in Education*, 14(3), 271-292.
- Apostolou, B., Dorminey, J. W. & Hassell, J. M. (2022). Accounting education literature review (2021). *Journal of Accounting Education*, 59, 100781.
- Apriliana, T., Rediyanto, T., Indriyani, V. & Utama, A. A. G. S. (2017). Accounting education based on finance record training to increase revenue from SMEs in Tamansari, Banyuwangi-Indonesia. *Advanced Science Letters*, 23(9), 8857-8859.
- Arabnejad, F. & Khozin, A. (2021). The effect of self-development on enhancing accountants' skills with the mediating role of intellectual capital. *Financial and Behavioral Research in Accounting*, 2(1), 23-36. (in Persian)
- Association of Advance Collegiate Schools of Business (AACSB). (2008). *Final report of the AACSB International impact of research task force*. Tampa, FL: AACSB.
- Awayiga, J., Onumah, J. & Tsamenyi, M. (2010). Knowledge and skills development of accounting graduates: The perceptions of graduates and employers in Ghana. *Accounting Education*, 19(1), 139-158.

- Babajani, J., Qorbanizadeh, V. & Khonka, A. (2020). Future studies on management accounting: Education and research perspective. *Empirical Research in Accounting*, 10(1), 77–96. (in Persian)
- Badenhorst, W. M. & Brümmer, L. M. (2015). The value-relevance of disclosed summarised financial information of listed associates. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 24, 1–12.
- Bebbington, J. & Unerman, J. (2018). Achieving the United Nations Sustainable Development Goals: An enabling role for accounting research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(1), 2–24.
- Beik Boshrouyeh, A., Abbaszadeh, M. R., Lari Dashtbayaz, M. & Karami, M. (2023). The accounting education gap and professional needs: Examining educational components using grounded theory. *Accounting and Auditing Review*, 30(3), 398–431. (in Persian)
- Bui, B. & Porter, B. (2010). The expectation performance gap in accounting education: An exploratory study. *Accounting Education: An International Journal*, 19(1–2), 23–50.
- Fakhari, H. & Dadgar, S. (2017). Examining the “expectation–practice gap” in professional skills training for accounting graduates (with emphasis on undergraduate programs). *Educational Planning Studies*, 6(12), 168–188. (in Persian)
- Freeman, M., Hancock, P., Simpson, L. & Sykes, C. (2008). Business as usual: A collaborative and inclusive investigation of existing resources, strengths, gaps and challenges to be addressed for sustainability in teaching and learning in Australian university business faculties. *ABDC Scoping Report*, March, 1–54.
- Gammie, B., Gammie, E. & Cargill, E. (2002). Personal skills development in the accounting curriculum. *Accounting Education*, 11(1), 63–78.
- Ghaemi, M. H. & Shahsavand, M. (2025). Digital literacy and skills of Generation Y and Z accountants. *Empirical Research in Accounting*, 15(4), 161–188. (in Persian)
- IFAC. (2019). International Education Standards (IESs). International Federation of Accountants.
- IFAC. (2020). A global voice for the accountancy profession: Driving public interest, economic growth and sustainability. International Federation of Accountants.
- International Accounting Education Standards Board (IAESB). (2010). *Handbook of International Education Pronouncements 2010 Edition*. New York: IFAC.
- Jackling, B. & Keneley, M. (2011). Influence on the supply of accounting graduates in Australia: A focus on international students. *Accounting and Finance*, 49(1), 141–160.
- Jamei, R. (2018). Examining the alignment of accounting education content and methods (Master’s level) with labor market skills: Perspectives of students, university professors, and members of the Iranian Certified Accountants community. *Teaching and Research*, 6(3), 218–233. (in Persian)

- Jokar, V. (2022). Analyzing the alignment of accounting education in universities with international accounting education standards (Case study: Islamic Azad Universities of Fars Province). *12th National Conference on Economics, Management, and Accounting*, Shirvan. (in Persian)
- Karreman, G. H., Ahern Jr, J. T., Kuijl, J. G. & Marrian, I. F. Y. (2007). *GAE 2007, trends in global accounting education*. Amsterdam: Royal NIVRA.
- Khan, S. & Gupta, S. (2024). Boosting the efficacy of green accounting for better firm performance: Artificial intelligence and accounting quality as moderators. *Meditari Accountancy Research*, 33(2), 472–496.
- Khani, A. & Taiebi, J. (2016). Determining and comparing accounting training skills in analytic hierarchy model. *Journal of Accounting Knowledge*, 6(23), 77–98. (in Persian)
- Khodami-Pour, A. & Iran-Mahd, M. (2017). Examining the legitimacy of the International Accounting Education Standards Board and its acceptance or rejection as a standard-setter in professional accounting education. *2nd Annual Conference on Economics, Management, and Accounting*, Ahvaz. (in Persian)
- Kordestani, G. & Rajabdorri, H. (2025). Developing a framework for evaluating qualitative accounting articles. *Journal of Financial Accounting Knowledge*, 12(3). (in Persian)
- Majzoub, S. & Aga, M. (2015). Characterizing the gap between accounting education and practice: Evidence from Lebanon. *International Journal of Business and Management*, 10(12), 127.
- Mameche, Y., Omr, M. A. & Hassine, N. (2020). Compliance of accounting education programs with International Accounting Education Standards: The case of IES 3 in Tunisia. *Eurasian Journal of Educational Research*, 85, 225–246.
- Mennati, V. & Sasanian, A. (2022). Skills, influence, and effectiveness of management accountants. *Journal of Accounting Advances*, 14(1), 311–343. (in Persian)
- Milliron, V. C. (2012). Communication skills required by accounting graduates: Practitioner and academic perceptions. *Accounting Education*, 6(2), 93–107.
- Moehrle, S., Anderson, K., Ayres, F., Bolt-Lee, C., Debreceny, R., Dugan, M., Hogan, C., Maher, M. & Plummer, E. (2009). The impact of academic accounting research on professional practice: An analysis by the AAA Research Impact Task Force. *Accounting Horizons*, 23(4), 411–456.
- Mohammadi, S. & Jaberi, H. (2024). The effect of financial rewards, labor market considerations, personality, social values, and professional training on choosing a public sector accountant career. *Journal of Experimental Studies in Financial Accounting*, 21(84), 1–33. (in Persian)
- Mojtahedzadeh, V., Alavi Tabari, S. H. & Moradi Par, F. (2012). Required knowledge and skills for accounting graduates (Case study: West Azerbaijan). *Journal of Accounting Knowledge*, 1(1), 73–87. (in Persian)

- Momeni, M. & Fa'al-Qayoumi, A. (2010). *Statistical analyses using SPSS* (2nd ed.). Tehran: Ketab-e No Publications. (in Persian)
- Needle, J. R. (2010). Accounting education: The impact of globalization. *Accounting Education: An International Journal*, 19(6), 601–605.
- Needles Jr, B. E. (2008). International Education Standards (IES): Issues of implementation – A report on the third IAAER globalization roundtable. *Accounting Education: An International Journal*, 17(Supplement 1), S69–S79.
- Nikoomaram, H., Rahnamayi Roudposhti, F. & Bayat, A. (2009). Examining the reasons for the shortage of empirical research in management accounting in Iran. *Management Accounting*, 2, 83–104. (in Persian)
- Owusu, G. M. Y. & Korankye, P. (2023). The state of ethical decision-making research in accounting: A retrospective assessment from 1987 to 2022. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 32(2), 419- 434.
- Parker, L. D., Guthrie, J. & Linacre, S. (2011). The relationship between academic accounting research and professional practice. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 24(1), 5-14.
- Pierre, E. K. S. & Rebele, J. E. (2014). An agenda for improving accounting education. *The Routledge companion to accounting education*, 102-121.
- Piri Sagharloo, M. & Tahriri, A. (2024). Macro-factors influencing the development of accounting education in Iranian universities. *Financial Accounting Knowledge*, 15(58), 67- 118. (in Persian)
- Rasoli, F., Nakhaei, H., Taleb Niya, G. & Ghanifar, M. H. (2021). Examining the factors and components needed for the paradigm model of education - skills in the field of accounting by the grand theory method. *Political Sociology of Iran*, 3(4), 3224–3225. (in Persian)
- Safari Grayli, M. & Rezaei Piteh Noei, Y. (2016). A model for identifying and ranking the skills required by accounting graduates. *Financial Accounting*, 8(32), 83–105. (in Persian)
- Setayesh, M. H. & Mansouri, Sh. (2012). Examining strategies to align accounting education content with the requirements of the business environment. *Experimental Studies in Financial Accounting*, 33, 19–38. (in Persian)
- Shafiepour, S. M. & Dadgar, S. (2012). The failure of accounting research in advancing the accounting profession. *Accounting and Social Interests*, 7, 51–76. (in Persian)
- Sugahara, S. (2013). Japanese accounting academics' perceptions on the global convergence of accounting education in Japan. *Asian Review of Accounting*, 21(3), 180-204.
- Suttipun, M., Sattayarak, O., Duangpanya, P. & Runglertkengkrai, S. (2018). Relationship between competency as per the international education standards for accounting professionals and the awareness and understanding of the Thai financial reporting standards for small and medium sized enterprises: A case study of accounting

- professionals in Thailand's southern region. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(3), 432-438.
- Thompson, A., Fernandez, M., Budnik, S. & Boston, A. (2008). APLG Panel on academia and the accounting profession: The Big 4 respond. *Issues in Accounting Education*, 23(2), 199.
- Tilt, C. A. (2010). External stakeholders' perspectives on sustainability reporting. In *Sustainability accounting and accountability* (pp. 123-145). Routledge.
- Tweedie, D., Dyball, M. C., Hazelton, J. & Wright, S. (2013). Teaching global ethical standards: A case and strategy for broadening the accounting ethics curriculum. *Journal of business ethics*, 115(1), 1-15.
- Wilson, R. J. (2009). An examination of corporate tax shelter participants. *The accounting review*, 84(3), 969-999.
- Zureigat, Q. (2018). Do accounting programs at Saudi universities adopt relevant skills?. *Asian Journal of Business and Management*, 6(6).